

دانشگاه شهید بهشتی
دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه
کارشناسی ارشد
رشته آموزش و بهسازی منابع انسانی

موضوع:
طراحی، تولید و اعتبارسنجی موک آموزش خلاقیت معلمان مقاطع ابتدایی تا متوسطه

استاد راهنما:
دکتر مرتضی رضایی زاده

استاد مشاور:
دکتر اسماعیل جعفری

اساتید داور:
دکتر جمیله علم الهدی
دکتر جلیل فتح آبادی

دانشجو:
نرگس لیاقی مطلق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

توسعه حرفه‌ای معلمان، پیش‌نیاز هر نوع تغییری برای دانش‌آموزان به حساب می‌آید؛ از طرفی یادگیرنده مادام‌العمر بودن در عصر حاضر از ضروریات زندگی حرفه‌ای است. معلمی که نتواند با مقتضیات زمانه همراه باشد، در مسیر حرفه‌ای خود توفیق چندانی نمی‌یابد. برای همراه بودن با زمانه نیاز است خلاق باشیم بنابراین آموزش خلاقیت موضوعی است که نه تنها برای همه معلمان بلکه برای کل افراد یک جامعه ضروری به نظر می‌رسد. استفاده از موک برای توسعه حرفه‌ای، یک روش مفید و کارآمد است که می‌تواند آموزش‌ها را برای افراد از هر مکانی فراهم سازد. از این رو موضوع پژوهش حاضر، «طراحی، تولید و اعتبارسنجی موک آموزش خلاقیت برای معلمان همه مقاطع تحصیلی» انتخاب شد.

این پژوهش از نوع آمیخته (متوالی اکتشافی) است، ابتدا با کمک مصاحبه، نیازهای معلمان در خصوص آموزش خلاقیت و همچنین دیدگاه آن‌ها درباره راهکارهای برگزاری دوره آموزش خلاقیت به روش نظریه داده‌بنیاد به دست آمد؛ سپس با کمک روش گروه کانونی و مطالعه موردی، فرآیندهایی برای موک استخراج شد. فیلم‌های یک کارگاه آموزش خلاقیت که برای معلمان برگزار شده بود، با کمک فرآیندهای ذکر شده، آماده و در بستر مودل ارائه شد. ۱۴۰ معلم در موک شرکت کردند، با کمک پیش‌آزمون و پس‌آزمون خلاقیت تورنس که برای شرکت‌کنندگان طراحی شده بود، اثر دوره بر افزایش خلاقیت فراگیران بررسی شد. همچنین با کمک تست کاربردپذیری، اعتبار موک طراحی شده، بررسی گردید. نتایج حاصل از تست خلاقیت تورنس، افزایش خلاقیت فراگیران در دو عامل جزئیات و اصالت را نمایش می‌دهد. همچنین نتایج تست کاربردپذیری حاکی از رضایت فراگیران از دوره برگزار شده است. علاوه بر این پژوهش حاضر نشان می‌دهد که ایجاد و توسعه چنین فرصت‌هایی برای معلمان هم مورد استقبال آنان است و هم نیاز جامعه ما برای رسیدن به فرصت‌های برابر یادگیری.

واژه‌های کلیدی: آموزش خلاقیت، توسعه حرفه‌ای معلمان، مودل، موک

فهرست مطالب

فهرست اشکال.....	ث
فهرست نمودار	ج
فهرست جداول	ج
فصل اول:.....	۱
۱-۱. مقدمه	۲
۲-۱. بیان مسئله	۳
۳-۱. اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۶
۴-۱. اهداف پژوهش.....	۸
۵-۱. سؤالات پژوهش	۹
۶-۱. تعریف متغیرها و اصطلاحات مورد استفاده در پژوهش.....	۹
۶-۱-۱. توسعه حرفه‌ای معلمان	۹
۶-۱-۲. ماک	۱۰
۶-۱-۳. خلاقیت.....	۱۰
۶-۱-۴. آموزش برای خلاقیت	۱۰
۶-۱-۵. آموزش خلاقانه	۱۱
۷-۱. قلمرو پژوهش	۱۱
۸-۱. جمع بندی	۱۱
فصل دوم:.....	۱۲
۱-۲. مقدمه	۱۴
۲-۲. مبانی نظری.....	۱۴
۲-۲-۱. توسعه حرفه‌ای معلمان.....	۱۴
۲-۲-۱-۱. تعریف:.....	۱۵
۲-۲-۱-۲. اهمیت توسعه حرفه‌ای معلمان.....	۱۶
۲-۲-۱-۳. اثرات یک برنامه توسعه حرفه‌ای معلمان	۱۷
۲-۲-۱-۴. عوامل اثرگذار بر یک برنامه توسعه حرفه‌ای معلمان.....	۲۲
۲-۲-۱-۵. روش‌ها و ابزار متفاوت برنامه توسعه حرفه‌ای معلمان	۲۸
۲-۲-۲. آموزش خلاقیت.....	۳۲
۲-۲-۲-۱. تعریف خلاقیت.....	۳۳
۲-۲-۲-۲. خلاقیت آموزش دادنی است.....	۳۳
۲-۲-۲-۳. آموزش برای خلاقیت و آموزش خلاقانه	۳۴
۲-۲-۲-۴. سنجش خلاقیت.....	۳۵

۳۶ ۳-۲-۲ موک:
۳۶ ۱-۳-۲-۲ تعریف:
۳۸ ۲-۳-۲-۲ مزایای استفاده از موک
۳۹ ۳-۳-۲-۲ انواع موک
۴۱ ۴-۳-۲-۲ اصول طراحی موک
۴۵ ۵-۳-۲-۲ کاربردپذیری موک
۴۶ ۶-۳-۲-۲ پلتفرم‌های ارائه دهنده موک
۴۹ ۳-۲ پیشینه تحقیق:
۴۹ ۱-۳-۲ مقدمه:
۵۰ ۲-۳-۲ تحقیقات در زمینه توسعه حرفه‌ای معلمان و موک
۵۲ ۳-۳-۲ تحقیقات در زمینه توسعه حرفه‌ای معلمان و آموزش خلاقیت
۵۵ ۴-۳-۲ تحقیقات در زمینه موک آموزش خلاقیت:
۵۵ ۴-۲ خلاص مطالعات پیشین
۵۶ ۵-۲ جمع‌بندی
۵۷ فصل سوم:
۵۸ ۱-۳ مقدمه
۵۸ ۲-۳ جدول روش شناختی
۶۰ ۳-۳ پارادایم پژوهش
۶۰ ۴-۳ طرح پژوهش
۶۰ ۵-۳ روش پژوهش
۶۱ ۶-۳ جامعه پژوهش
۶۱ ۷-۳ نمونه و روش نمونه‌گیری
۶۲ ۸-۳ ابزارهای گردآوری داده‌ها
۶۳ ۹-۳ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۶۴ ۱۰-۳ پایایی و روایی
۶۴ ۱۱-۳ جمع‌بندی
۶۶ فصل چهارم:
۶۷ ۱-۴ مقدمه
۶۹ ۲-۴ تحلیل داده‌های بخش اول
۶۹ ۱-۲-۴ تحلیل مقوله‌های بدست آمده در پاسخ به سؤال اول پژوهش
۷۲ ۱-۲-۴-۱ سؤال ۱: مقوله ۱؛ طراحی تدریس
۷۴ ۲-۲-۴-۱ سؤال ۲-۱-۲-۴-۱ مقوله ۲- حل مسئله
۷۵ ۳-۲-۴-۱ سؤال ۳-۱-۲-۴-۱ مقوله ۳؛ ارتباط
۷۶ ۴-۲-۴-۱ سؤال ۴-۱-۲-۴-۱ مقوله ۴؛ شناخت بهتر مفهوم خلاقیت
۷۷ ۵-۲-۴-۱ سؤال ۵-۱-۲-۴-۱ مقوله ۵؛ آمادگی پذیرش نقش‌های خاص
۷۸ ۶-۲-۴-۱ سؤال ۶-۱-۲-۴-۱ مقوله ۶؛ روزآمد بودن

۷۸.....	۴-۲-۲ تحلیل مقوله‌های بدست آمده در پاسخ به سؤال دوم پژوهش
۸۱.....	۴-۲-۱ سؤال ۲- مقوله ۱: ویژگی‌های ارائه.....
۸۳.....	۴-۲-۲ سؤال ۲- مقوله ۲: مخاطب.....
۸۴.....	۴-۲-۳ سؤال ۲- مقوله ۳: عوامل محیطی.....
۸۴.....	۴-۲-۴ سؤال ۲- مقوله ۴: تبلیغات.....
۸۵.....	۴-۲-۳ تحلیل مقوله‌های بدست آمده در پاسخ به سؤال سوم پژوهش
۸۹.....	۴-۲-۳ سؤال ۱- مقوله ۱: انتخاب قالب ارائه مناسب.....
۹۱.....	۴-۲-۳ سؤال ۲- مقوله ۲: ارائه محتوا با ویژگی‌های مناسب.....
۹۲.....	۴-۲-۳ سؤال ۳- مقوله ۳: توجه به اصول خاص در طراحی و اجرا.....
۹۴.....	۴-۲-۳ سؤال ۴- مقوله ۴: ارائه تکالیف مناسب.....
۹۴.....	۴-۲-۳ سؤال ۵- مقوله ۵: شناخت مخاطب.....
۹۵.....	۴-۲-۳ سؤال ۶- مقوله ۶: توجه به ملزومات اجرایی.....
۹۶.....	۴-۳ تحلیل نتایج مرتبط با بخش دوم، سؤال ۴ پژوهش
۹۶.....	۴-۳-۱ تحلیل نتایج حاصل از گروه کانونی.....
۱۰۰.....	۴-۳-۲ تصویر کلی دوره آموزشی.....
۱۰۰.....	۴-۳-۱ نمای کلی ماک آموزش خلاقیت.....
۱۰۱.....	۴-۳-۲ روند ثبت نام و شرکت در ماک آموزش خلاقیت برای فراگیران.....
۱۰۲.....	۴-۳-۳ معرفی فرآیندهای ماک آموزش خلاقیت و منطق پشتیبان فرآیندها.....
۱۱۰.....	۴-۴ بخش سوم: مستندات برگزاری دوره و اعتبارسنجی ماک آموزش خلاقیت.....
۱۱۰.....	۴-۴-۱ نتایج حاصل از مطالعه موردی.....
۱۱۲.....	۴-۴-۲ مراحل و روند تولید ماک آموزش خلاقیت برای معلمان.....
۱۱۵.....	۴-۴-۳ گزارشی از اجرای ماک «من خلاق».....
۱۱۶.....	۴-۴-۴ نتایج پیش آزمون و پس آزمون خلاقیت.....
۱۱۸.....	۴-۴-۵ نتایج تست کاربرد پذیری.....
۱۲۱.....	۴-۵ جمع بندی فصل چهارم.....
۱۲۲.....	فصل پنجم:
۱۲۳.....	۵-۱ مقدمه.....
۱۲۳.....	۵-۲ خلاصه پژوهش.....
۱۲۳.....	۵-۳ بحث و نتیجه‌گیری.....
۱۳۳.....	۵-۴ کاربردهای تحقیق.....
۱۳۳.....	۵-۴-۱ کاربردهای نظری.....
۱۳۳.....	۵-۴-۲ کاربردهای عملی.....
۱۳۴.....	۵-۵ جنبه نوآوری پژوهش.....
۱۳۴.....	۵-۶ پیشنهادهای پژوهش.....
۱۳۵.....	۵-۷ محدودیت‌های پژوهش.....
۱۳۶.....	۵-۸ سخن آخر.....

۱۳۷..... پیوست ها

۱۵۱..... منابع

۱۵۲..... منابع فارسی

۱۵۲..... منابع انگلیسی

فهرست اشکال

- شکل ۱-۱ مقایسه مهارت‌های مورد نیاز برای مشاغل در سال ۲۰۱۵ و ۲۰۲۰- سال انتشار ۲۰۱۶ ۴
- شکل ۱-۲- نقشه مفهومی فصل ۲ پژوهش ۱۳
- شکل ۲-۲ اثرات مورد انتظار یک برنامه توسعه حرفه‌ای معلمان ۱۹
- شکل ۲-۳ مدل تغییر ایگرت و دیگران در توسعه حرفه‌ای معلمان ۲۰
- شکل ۲-۴ سطوح تأثیرگذاری یک برنامه توسعه حرفه‌ای معلمان ۲۱
- شکل ۲-۵ عوامل مؤثر بر توسعه حرفه‌ای معلمان ۲۲
- شکل ۲-۶ دسته بندی عوامل مؤثر بر برنامه توسعه حرفه‌ای معلمان ۲۸
- شکل ۲-۷ موک به زبان تصویر ۳۷
- شکل ۲-۸ مازول‌های ارائه دوره در مودل نیوس و همکاران، ۲۰۱۹ ۴۸
- شکل ۲-۹ نمایی از روند بررسی مبانی نظری ۵۶
- شکل ۴-۱ نمای کلی فصل ۴ ۶۸
- شکل ۴-۲ نمای کلی موک آموزش خلاقیت برای معلمان ۱۰۰
- شکل ۴-۳ روند ثبت نام و شرکت در موک آموزش خلاقیت برای فراگیران ۱۰۱
- شکل ۴-۴ نمایی از صفحه ورودی موک من خلاق ۱۱۲
- شکل ۴-۵ روند طراحی موک آموزش خلاقیت برای معلمان ۱۱۴
- شکل ۴-۶ تعداد ثبت نام کنندگان در دوره «من خلاق» ۱۱۵
- شکل ۴-۷ نمایی از تابلوی امتیازات موک برای فراگیران ۱۱۵
- شکل ۵-۱ پاسخ به سؤال اول پژوهش ۱۲۵
- شکل ۵-۲ پاسخ به سؤال دوم پژوهش ۱۲۶
- شکل ۵-۳ پاسخ به سؤال سوم پژوهش ۱۲۷
- شکل ۵-۴ تعداد و پراکندگی توزیع ثبت نام کنندگان در دوره آموزشی «من خلاق» ۱۳۲

فهرست نمودار

- نمودار ۱-۲ نمودار پیشینه تحقیق..... ۴۹
- نمودار ۱-۴: مقایسه میانگین نمرات عوامل مؤثر بر خلاقیت در پیش آزمون و پس آزمون..... ۱۱۷

فهرست جداول

- جدول ۱-۲ اثرات مورد انتظار از یک برنامه توسعه حرفه‌ای برای معلمان..... ۱۹
- جدول ۲-۲ عوامل تأثیرگذار بر یک برنامه توسعه حرفه‌ای معلمان..... ۲۶
- جدول ۳-۲ ابزارهای مورد استفاده در برنامه توسعه حرفه‌ای معلمان..... ۲۸
- جدول ۴-۲ مقایسه دو نوع اصلی موک..... ۴۰
- جدول ۵-۲ تحقیقات در زمینه توسعه حرفه‌ای معلمان و موک..... ۵۰
- جدول ۶-۲ تحقیقات در زمینه توسعه حرفه‌ای معلمان و آموزش خلاقیت..... ۵۳
- جدول ۱-۳ روش شناسی پژوهش..... ۵۹
- جدول ۱-۴ تعریف و تبیین مقوله‌های به دست آمده در رابطه با نیازهای معلمان به آموزش خلاقیت..... ۶۹
- جدول ۲-۴ مقولات متناظر با مفاهیم- متناظر با سؤال ۱ پژوهش- کدگذاری محوری و یافتن ارتباط مفاهیم با یکدیگر..... ۷۱
- جدول ۳-۴ تعریف و تبیین مقوله‌های به دست آمده در رابطه با عوامل اثرگذار بر آموزش خلاقیت..... ۷۹
- جدول ۴-۴ کدگذاری محوری و یافتن ارتباط مفاهیم با یکدیگر متناظر با سؤال ۲ پژوهش؛ عوامل اثرگذار بر آموزش خلاقیت..... ۸۰
- جدول ۵-۴ تعریف و تبیین مقوله‌های به دست آمده در رابطه با فرآیندهای مورد نیاز آموزش خلاقیت..... ۸۶
- جدول ۶-۴ کدگذاری محوری و یافتن ارتباط مفاهیم با یکدیگر در رابطه با فرآیندهای مورد نیاز آموزش خلاقیت..... ۸۷
- جدول ۷-۴ جمع بندی جلسات گروه کانونی متخصصین طراحی نرم افزار و معلمان متخصص در طراحی آموزشی خلاق..... ۹۷
- جدول ۸-۴ فرآیندهای موک آموزش خلاقیت..... ۱۰۲

- جدول ۴-۹ مقایسه چند موک باهم، مطالعه موردی ۱۱۰
- جدول ۴-۱۰ نتایج پیش آزمون و پس آزمون خلاقیت..... ۱۱۶
- جدول ۴-۱۱ بیشترین و کمترین نمره کسب شده در آزمون خلاقیت تورنس برای مقایسه ۱۱۶
- جدول ۴-۱۲ فراوانی و درصد گویه‌های تست کاربردپذیری..... ۱۱۸
- جدول ۴-۱۳ میانگین نمرات کسب شده برای هر عامل در تست کاربرد پذیری..... ۱۲۱